

JÄMSÄ KIRKONMÄKI PAPINPELTO

Rautakautisen löytöpaikan koekaivaus

Kaarlo Katiskoski 1989

JÄMSÄ KIRKONMÄKI PAPINPELTO

Rautakautisen löytöalueen koekaivaus
K. Katiskoski 1989

JOHDANTO

Jämsän kirkonmäen alueelta on vuodesta 1985 lähtien löytynyt useita myöhäisrautakauteen ajoittuvia esineitä: viikinkiaikainen tasavartinen pronssisolki sekä soljen katkelma, kaksi pronssista rannerenkaan katkelmaa sekä punnus. Esineet ovat tulleet museovirastoon Keski-Suomen museon kautta. Enemmistö metallinilmaisimella löydetyistä esineistä on peräisin ns. Papinpellosta Jämsän kirkon luoteispuolella.

Jämsän seurakunta on todennäköisesti itsenäistynyt Sysmästä jo 1400-luvulla, mutta varhaisia kirkonpaikkoja on etsittävä muualta kuin nykyiseltä kirkonpaikalta. Nykyisellä paikallaan kivinen kirkkorakennus (v:lta 1929) on järjestyksessä toinen. Sitä edeltänyt huomattavasti suurempi puinen v. 1824 valmistunut kirkko paloi pian 100-vuotisjuhliensa jälkeen. Nykyinen tapuli rakennettiin v. 1859. Ensimmäinen kirkonpaikka on sijainnut nykyisen pappilan tontin tienoilla pappilasta jokirantaan, muistitietojen mukaan töyräällä lähellä Jämsänjoen rantaa. Kirkkoherra Östbergin mukaan (1700-l.) olisi kirkko ollut Lukkarinojan (Kirkko-ojan) ja Jämsänjoen välisessä niemessä. Jouko Voionmaa kaivoi v. 1950 pappilan puutarhassa maantien varressa sekä sen kohdalla maantien ja Jämsänjoen välissä. Kaivauksessa löytyi vanhan rakennuksen perusta (7,7 x 9 m), joka ei kuitenkaan ollut kirkkorakennus. V. 1682 aloitettiin uuden kirkon, kirkkoherra Floriniuksen mukaan jo kolmannen, rakentaminen. On siis mahdollista, että Jämsään on keskiajalla rakennettu kaksikin kirkkoa. Pappila on ollut nykyisellä paikallaan Papinpellon eteläpuolella ainakin 1600-luvulta lähtien. Nurmikentän alue heti Papinpellon eteläpuolella on vielä 1900-luvulle saakka ollut pappilan ulkorakennusten aluetta.

Koska Jämsän seurakunnan uuden seurakuntakeskuksen paikaksi valittiin v. 1988 eri vaihtoehtojen joukosta kirkonmäen Papinpelto, katsoi museovirasto paikalla ennen rakennustöitä suoritettavan koekaivauksen tarpeelliseksi. Muinaismuistolain 15 § mukaan seurakunta oli velvollinen kustantamaan tutkimuksen, jonka kustannusarvio oli 83 200 mk. Kaivaus tehtiin allekirjoittaneen johdolla 19. - 28.6. 1989. Piirtäjänä toimi fil. yo. Timo Pärssinen. Var-

sinainen kaivaustyö tehtiin konellisesti seurakunnan pyörökuormajalla. Lisäksi kaivaukseen osallistui esineiden löytäjä Kari Koskinen palkattuna puolipäiväisenä metallinilmaisimen käyttäjänä sekä yksi vapaaehtoinen jämsäläinen koululainen niin ikään metallinetsimen käyttäjänä. Tutkimuksen kokonaiskustannukset olivat n. 18 600 mk mihin eivät kuitenkaan sisälly koneen käyttämisestä aiheutuneet kustannukset.

Helsingissä 24.1. 1990

K. Katiskoski

JÄMSÄ KIRKONMÄKI PAPINPELTO

Rautakautisen löytöpaikan koekaivaus

Kylä: Pärnämäki

Tila: Rn:o 1:26 Pappila, om. Jämsän srk.

pk 2233 07 JÄMSÄ 1981 (pp. 1987)

Koordinaatit: x = 6863 70 - 80, y = 25⁶12 27 - 33, z = 94 - 95,5

Kaivausalueelta tulleet löydöt: -

Aiemmat löydöt: KM 24014:1 (tasavartinen pronssisolki), 24263:1-3
(punnus, 2 pronssirannerenkaan katkelmaa)

Löydöt lähialueelta: KM 24014:2 (tasavartisen pronssisoljen katkelma)

Aikaisemmat tutkimukset: J.-P. Taavitsainen 1988 (tark.)
J. Voionmaa 1950 (kaiv. lähialueella)

Kertomukseen liittyvät: peruskarttaote sivu 6
yleiskartta 1:500 sivu 7
kuvataulu s. 8 (negat. f 79677-679)
diaposit. 20181-182

Kaivauksen jälkeen löysi Kari Koskinen kirkonmäeltä, etelärinteen alaosasta, lähetä pyörätietä pronssisen vyösoljen, 1000-luvulle ajoittuvaa tyyppiä (KM 24801). Paikka on sankarihautausmaan itäpuolella, n 5 m kevyenliikenteen väylältä E. (ks verif). *PKK*

KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI

Jämsän kirkonmäen Papinpelto on Jämsänjoen ja Jaatilanjärven välisellä kannaksella, n. 150 m etäisyydellä ja 15 m korkeudella Jämsänjoesta lännessä ja n. 50-60 m kirkosta ja kellotapulista luoteeseen ja länteen sijaitseva peltoalue. Pelto on loivasti länttä ja lounasta kohti viettävä. Papinpelto rajoittuu nykyisin lännessä Jämsänkosken suuntaan kulkevaan Koskentiehen, etelässä ja kaakossa pappilan alueen nurmikenttään ja paikoitusalueeseen. Itäpuolella kulkee pellonreunan ja kirkonmäen välissä kevyenliikenteen väylä. Pellon itäpuolella sijaitseva kirkonmäki on paikoitellen avokalliota ja lähiympäristön korkein maastokohta. Pohjoisen puolella jatkuva peltoalue oli kaivausajankohtana viljelyksessä.

KAIVAUSTYÖ JA TULOKSET

Suunnitellun seurakuntakeskuksen rakennusalueella päätettiin sekoittunut peltomultakerros poistaa koneellisesti seurakunnan pyörökuormaajalla. Varsinainen rakennuksen koko sijoitusala (n. 5300 m²) ei voitu ajatella kuorittavan. Sen sijaan alueelle kaivettiin pellon itäreunan suuntaisia koeojia 4 kpl. keskimäärin 10 metrin välein. Näiden leveys oli keskimäärin n. 2,5 m ojien etelä-pohjoissuuntaisen pituuden vaihdellessa 95-110 metriin. Siten ne ulottuivat varsinaisen rakennusalueen eteläpuolelle ja tasavartisen soljen KM 24014:1 löytöpaikalle. Sen sijaan kaksi pientä pronssirannerenkaan kappaletta oli löydetty suunnitellun rakennusalueen kaakkoisosasta, punnus puolestaan hieman tutkimusalueen pohjoispuolelta pellon korkeimasta osasta, joka kesällä 1989 oli viljelyksessä. Lisäksi alueen luoteiskulmaan kaivettiin viisi n. 3x3 m suuruista koekuoppaa. Kaivetut alueet kattoivat rakennusalueen ja löytökohdat hyvin mainittua punnusta lukuun ottamatta. Kaivaminen suoritettiin kerroksittain valvonnassa metallinilmaisinta apuna käyttäen. Käännetyn peltomultakerroksen paksuus vaihteli n. 20-50 cm:n välillä ollen paksuimmillaan alueen eteläosassa ohentuen pellon pohjoisosaa kohti. Tämän alla oli koskematon harmaa savikerros, joka pellon pohjoisosaa kohti muuttui vähitellen karkeammaksi hiesuksi. Pohjasaven alueella tavattiin kaksi n. pohjois-etelä -suuntaista matalaa sarkaojan pohjaa. Mitään esi-

historialliseen kalmistoon tai asuinpaikkaan viittaavia löytöjä tai rakenteita ei löydetty. Myöskään mitään muita historiallisen ajan rakenteiden jäänteitä ei löytynyt eikä pappilan ulkorakennusten voitu havaita ulottuneen pellolle. Koeojien ja näiden ulkopuolella peltomultakeroksessa lähinnä metallidetektorilla havaittu uuden ajan löytöaines oli runsas. Tämä koostui kuitenkin pääasiassa useista sadoista rautanauloista. Muusta löytöaineistosta mainittakoon resentti rauta- ym. metalliromu sekä astiankappaleet.

Yhteenvedona kaivauksesta voi todeta, ettei alueella voitu todeta muinaisjäännöstä eikä aiempien löytöjen alkuperää pystytty selvittämään. Siten tehdyllä tutkimuksella voitiin ainoastaan todeta, ettei muinaisjäännös, kalmisto tai asuinpaikka, ulotu rakennussuunnitelma-alueelle. Muualle kirkonmäen alueella tehtäviin tutkimuksiin ei juuri ollut mahdollisuutta. Papinpellon ja kevyenliikenteenväylän itäpuolen metsikön ja kalliopaljastuman lähialueen pintapuolisessa tarkastuksessa ei metallinetsimellä havaittu muinaisjäännökseen viittaavaa. Toisaalta 1800-luvun alkupuolella nykyisen kirkonpaikan ensimmäisen kirkkorakennuksen valmistuttua velvoitettiin talollisia tuomaan kirkon ympäristöä tasoittamaan täytesoraa, mikä ainakin osittain toteutuikin. On ajateltavissa, että esineistö on peräisin tällöin siirretystä maamassoista ja siten alkuperältään vaikeasti jäljitettävissä. On kuitenkin mahdollista, että muinaisjäännös sijaitsee lähialueella, josta esineistöä on kulkeutunut pellon alueelle. Siten mahdollisten uusien rakennushankkeiden yhteydessä kirkonmäellä ja lähialueella tulisi paikalla varautua koekaivausten suorittamiseen tai ainakin työn yhteydessä valvomaan rakennustoimia. Tulevista rakennushankkeista saatiin kaivauksen yhteydessä tieto suunnitteilla olevasta nykyisen hautausmaan laajennuksesta länteen, Papinpellon koillispuoleiselle pellolle. Paikkakunnalla kerrotun tarinan mukaan olisi hautakuvioita aikoinaan havaittu jokivarressa, ilmeisesti nykyistä urheilukenttää rakennettaessa, n. 400-500 m kirkosta lounaseen. Mahdollisesti nämä ovat yhdistettävissä vanhaan kirkonpaikkaan ja siten kristilliseen hautausmaahan. Todennäköisimmin kuitenkin keskiaikainen kirkonpaikka osoittaa parhaiten myös esihistoriallisen kalmiston paikan, jota siten olisi etsittävä pappilan eteläpuoliselta alueelta, jolta myös on peräisin tasavartisen pronssi-soljen katkelma.

JÄMSÄ KIRKONMÄKI PAPINPELTO

K. KATISKOSKI 1989

YLEISKARTTA 1:500 (pohjana kaavartta 1:500)

PIIRT. T. PÄRSSINEN

KAIVAUSALUE

AVOKALLIO

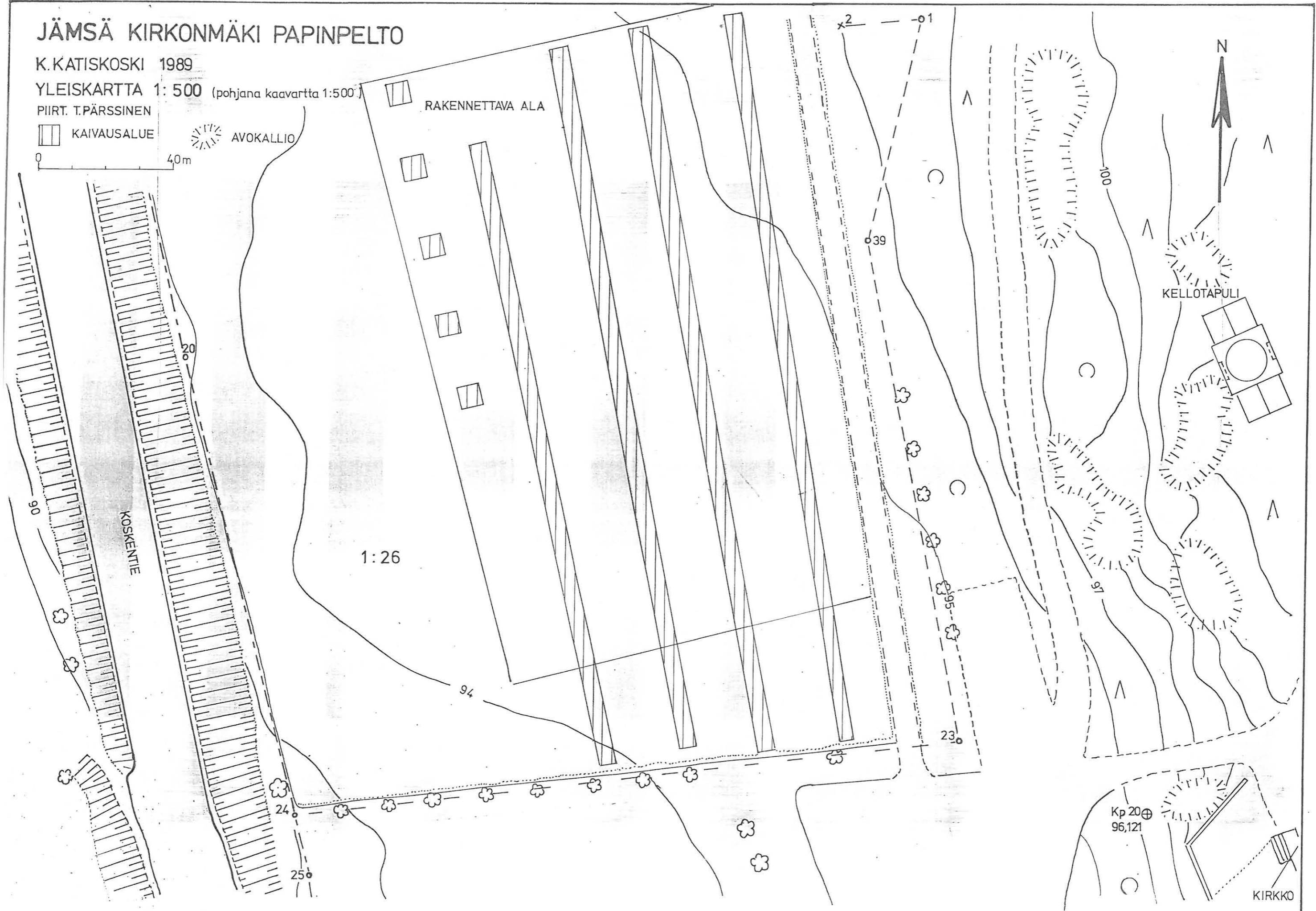
0 40m

RAKENNETTAVA ALA

1:26

KELLOTÄPULI

KIRKKO

JÄMSÄ KIRKONMÄKI PAPINFELTTO

2233 07 JÄMSÄ 1981 (pp. 1987)

■ kaivauspaikan koordinaatit: x=6863.70-80, y=2512 27-33, z=94-95,5

JÄMSÄ KIRKONMÄKI PAPINPELTO

8

Yleiskuva papirpellosta kasvotkan alkuvaiheessa,
oik. pyörstönormaafi avaa lecofaa, oik. kello-
tapuli' kirkonmäellä, tasavartisen soljen kpl.
koneesta kameraan päin, puunus var. ren-
naru kuvaa, kuv. kotti NE

f 79677-679